

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi: 27.06.2018

Kabul Tarihi: 06.09.2018

Öğrencilerin Lise Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinden Beklentileri

Fatih Çakmak*¹

Öz

Değişen ve gelişen yenedünya düzeni ile birlikte eğitim-öğretim de sürekli değişim ve gelişim göstermektedir. Bu gelişimle birlikte çağdaş öğrenme ve öğretme yaklaşımları öğrenci merkezli eğitim sistemine, araştırma-inceleme yoluyla öğretmeye, yaparak-yaşayarak öğrenmeye vurgu yapmaktadır. Bu çerçevede eğitim-öğretimde öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almak, öğrenci beklentilerine uygun öğrenme-öğretme yaşantıları düzenlemek önemli bir ihtiyaç olmuştur. Bu ihtiyaç Din eğitimi için de böyledir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi için hem program geliştirme sürecinde hem de dersin uygulama aşamasında öğrencilerin beklentilerini belirlemek gerekmektedir. Bu araştırma eğitim ve öğretimde önemli unsurlardan biri olan ve din öğretimi açısından düşünüldüğünde belki de eğitimin en önemli unsuru olarak ifade edebileceğimiz öğrenciler üzerine yapılan bir alan araştırmadır. Araştırmamız Afyonkarahisar ilinde orta öğretimde (Lise) öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirilecek bir nicel araştırmadır. Araştırmamızda evren Lise 1-2-3-4. sınıf öğrencilerini temsil edecek şekilde bir örneklem grubundan nitelikli atama (amaçlı örnekleme) yöntemine göre seçilmiştir. Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programına yönelik tutum düzeyleri, kendi görüşlerine dayalı olarak Likert tipi beşli derecelendirme ölçeğiyle toplanmıştır. Her tutum ifadesi için "tamamen katılıyorum", "katılıyorum", "kararsızım", "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" düzeyleri kullanılmıştır. Öğrencilerin belirtilen katılım düzeyleri toplam puanlar kullanılarak değerlendirilmiştir. Bunun için katılım düzeylerine ilişkin toplam puanlar hesaplanmış, bu değerler 1'den başlayarak büyükten küçüğe sıralanmıştır. Her bir katılım düzeyine ait ortalama puanlar kullanılarak, öğrencilerin o katılımlara hangi düzeylerde sahip olduğu ölçeklendirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin Lise 1,2,3 ve 4. Sınıflar için mevcut programa katılım düzeyleri belirlenmiş, bulgular yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Program, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Programı, Öğrenci Beklentileri.

Students' Expectations for Religion Culture and Moral Education

Abstract

Along with the changing and developing new world order, education and training also show continuous change and development. With this development, it emphasizes contemporary learning and teaching approaches to the student-centered education system, teaching through research-study, learning by doing-living. In this framework, it has become an important need to consider the interests and needs of the students in education-training and to organize the learning-teaching experiences appropriate to student expectations. This need is also true for religious education. It is necessary to determine the expectations of the students both during the curriculum development process and during the in practice of the course for the lesson of Religion Culture and Moral Education. This research is a field research on students who are one of the most important elements in education and training and who can be expressed as the most important element of education when we think about religious education. Our research is a quantitative research to be carried out in the secondary school (high school) students in Afyonkarahisar. In our study, the universe was selected according to the method of qualified assignment (purposeful sampling) from a sample group to represent the high school 1-2-3-4 class students. The level of attitudes of the students towards the curriculum of Religion Culture and Moral Education was collected with the Likert type quintile rating scale based on their opinions. For each statement of attitude, levels of "fully agree", "agree", "undecided", "do not agree" and "strongly disagree" levels were used. The level of participation of the students was assessed using the total scores. For this, the total scores for the participation levels were calculated, starting from 1 and lined up big to small. Using the average scores for each level of participation, the degree to which students have those levels is scaled. In addition, the present program participation levels of the students in Grade 1, 2, 3 and 4 were determined and the findings were interpreted.

Keywords: Education, Program, Religion Culture and Moral Information Course Program, Student Expectations.

*¹Corresponding Author: AKÜ İslami İlimler Fakültesi, Türkiye, fcakmak@aku.edu.tr

Giriş

Eğitim topluma yön veren kurumlardan birisidir. Eğitimin topluma etkisi ve topluma yön verme derecesi, öncelikle eğitim programlarının toplumsal beklentilere uygun olarak hazırlanmasına ve sağlıklı işlemesine bağlıdır (Celep vd, 2000). Eğitim programlarının topluma etkisi, yön vermesi ve sosyal ihtiyaçlara cevap verebilmesi toplumun gereksinimlerinin nicel ve nitel açıdan analiz edilmesini gerektirir. Eğitim programlarının sosyal beklentilere yönelik sağlıklı bir şekilde belirlenmesi ve işlemesi, eğitim kurumları ile toplumun örtüşen amaçları paylaşımlarıyla mümkündür.

Bilim ve teknolojideki gelişmeler toplumların yapısını her geçen gün hızla değiştirmektedir. Bu değişimler sonucunda farklı özellikte insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle eğitim programları toplumların istediği nitelikteki bireyleri yetiştirmek için kendisini geliştirmek zorundadır. Bu değişimlere ayak uydurma çabası yenilikleri takip etme olanağı sağlayan ve gelişmelere açık bir eğitim sisteminin oluşturulmasını kaçınılmaz kılmaktadır (Uçar ve İpek, 2006).

Öğretim programları geliştirilirken programın temel unsuru olarak öğrenenlerin ilgi ve ihtiyaçlarını belirlemek önemli bir aşamadır. Öğrenen merkezli bir öğretim anlayışında öğrenenin ilgi ve ihtiyaçları, öğretim programının amaçlarının belirlenmesinde, öğretimin içeriğinin düzenlenmesinde ve öğretim sürecini yapılandırmada merkezde yer alan bir faktördür. Öğrenenin merkezde yer alması, ülkemiz program geliştirme çalışmalarında da son on yıllarda giderek daha fazla dikkat edilen bir ilke olarak gözümüze çarpmaktadır (Altaş, 2008).

Bireyin gelişim özelliklerinin bilinmesi, ilgi ve ihtiyaçlarının saptanması, programdan beklentilerinin belirlenmesi ve öğretimde uygulanması din eğitimi açısından önemli bir ihtiyaçtır. Etkili bir din öğretimi için, öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımları çerçevesinde bireyin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilen bir din öğretimi verebilmek gerekmektedir.

Araştırmanın Problemi

Öğrenen merkezli bir öğretim anlayışında öğrenenin ilgi ve ihtiyaçları, öğretim programının amaçlarının belirlenmesinde, öğretimin içeriğinin düzenlenmesinde ve öğretim sürecini yapılandırmada merkezde yer alan bir faktördür. Öğrenenin merkezde yer alması, ülkemiz program geliştirme çalışmalarında da son on yıllarda giderek daha fazla dikkat edilen bir ilke olarak gözümüze çarpmaktadır (Altaş, 2008)

Bu çerçevede araştırmamızın temel problemi şudur: Lise öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programındaki konuların programdaki gereklilik durumlarına katılım düzeyleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bireyin gelişim özelliklerinin bilinmesi, ilgi ve ihtiyaçlarının saptanması, din öğretimi programlarından beklentilerinin belirlenmesi ve öğretimde uygulanması din eğitimi açısından önemli bir ihtiyaçtır. Etkili bir din öğretimi için, öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımları çerçevesinde bireyin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilen bir din öğretimi verebilmek gerekmektedir.

Bu çerçevede araştırmanın temel amacı, öğrencilerin Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programında yer alan konulara katılım düzeylerini belirlemek ve bu katılımları büyükten küçüğe doğru sıralamak ve yorumlamaktır.

Yöntem

Bu çalışmada; öğrencilerin, Din Kültür ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatında yer alan konuların program içeriğindeki gerekliliğine yönelik katılım düzeylerini tespit edebilmek amacıyla nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu tür modellerde ihtiyaç duyulan veriler, hedef kitle olarak tanımlanan çalışma evrenindeki birey ya da objelerden çeşitli araçlar kullanılarak toplanır. Soruna ilişkin mevcut durum herhangi bir müdahale olmaksızın betimlenmeye çalışılır. (Karasar, 1998)

Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde bütün Ortaöğretim kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğrenimi gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmamızda bu evreni temsil edecek şekilde Afyonkarahisar

ilinde 1 Fen Lisesi, 1 Anadolu Lisesi ve 1 Meslek Lisesi olmak üzere 3 ortaöğretim kurumundan 355 kişilik bir örneklem grubu nitelikli atama (amaçlı örnekleme) yöntemine (Gökçe, 1988 ve Balcı, 2001) göre seçilmiştir

Araştırmada öğrencilere Ortaöğretim DKAB dersi müfredatında yer alan üniteler ve ünite açıklamaları verilmiş, her bir konuyu 1 ile 5 aralığında; 1.Programda olmasına gerek yok. 2.Programda olmasa iyi olur. 3. Programda olması ya da olmaması önemli değil. 4. Programda olmalı. 5. Programda kesinlikle olmalı şeklinde değerlendirmeleri istenmiştir.

Öğrencilerin belirlenen katılım düzeyleri, puan toplamları kullanılarak değerlendirilmiştir. Bunun için her bir boyutta yer alan maddelere katılım düzeylerine ilişkin toplam puanlar hesaplanmış ve bu puanlar büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. Her bir katılım düzeyine ait toplam puanlar kullanılarak, ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi alan öğrencilerin o katılıma hangi düzeyde sahip olduğu ölçek bazında değerlendirilmiştir.

Ayrıca öğrencilere; “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin amaçları sizce nasıl olmalıdır?”, “programdan hangi konular çıkartılmalıdır? önem sırasına göre belirtiniz”, “programa hangi konular eklenmelidir? önem sırasına göre belirtiniz” şeklinde açık uçlu sorular sorulmuş ve öğrencilerin verdiği cevaplar gruplanarak değerlendirilmiştir.

Araştırmaya Katılanlarla İlgili İstatistikler

Araştırmamıza katılan öğrencilerle ilgili tablolar aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri

Cinsiyet	Kişi	Yüzde %
Kadın	207	58,3
Erkek	148	41,7
TOPLAM	355	100,00

Araştırmamıza katılan öğrencilerin %58’ i bayan, %42’si erkektir. 2015-2016 eğitim ve öğretim dönemi okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarını kapsayan örgün eğitim istatistiklerine göre, örgün eğitimden 17 milyon 588 bin 958 öğrenci yararlanıyor. 2015-2016 eğitim öğretim yılında resmi okullarda eğitim gören 14 milyon 540 bin 339 öğrenciden 7 milyon 100 bin 641’i (yüzde 48,8) kız, 7 milyon 439 bin 698’i (yüzde 51,2) erkektir (<http://www.meb.gov.tr/>) Araştırmamızın kız ve erkek öğrenci oranlarına bakıldığında genel öğrenci dağılımını yansıtmakta olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 2: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları

Yaş	Kişi	%
14	14	3,9
15	86	24,2
16	176	49,6
17	79	22,3
TOPLAM	355	100,00

Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 14-17 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu 16 yaşındadır. 16 yaşındaki araştırmacıların ortaöğretim

sürecini yorumlamak açısından eğitim-öğretimlerinin olgunluk dönemlerinde olduklarını ifade edebiliriz. Ayrıca 15 ve 17 yaşlarındaki araştırmacıların oranlarının da birbirine yakın olması araştırma sonuçlarının yorumlanması açısından önemlidir.

Tablo 3: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıfları

Sınıf	Kişi	%
9	54	15,2
10	209	58,9
11	86	24,2
12	6	1,7
TOPLAM	355	100,00

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıfları incelendiğinde büyük çoğunluğu %83 gibi bir oranla 10 ve 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Yalnız burada şu ayrıntı çok önemlidir ki araştırmaya katılan tüm öğrenciler ortaöğretim müfredatının tamamını değerlendirmişlerdir. Yani, her öğrenci sadece kendi okumakta olduğu sınıfın müfredatını değil, tüm seviyelere ait müfredatı değerlendirmiştir. Buna göre çoğunluğun 10 ve 11. sınıflara ait olması en az 2 yada 3 yıl boyunca DKAB dersi almış ya da almakta olan öğrencilerin DKAB dersi müfredatına yönelik düşüncelerini yansıtmaları açısından önemlidir.

Tablo 4: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşamlarını geçirdikleri yer

Yaşamınızı Geçirdiğiniz Yer	Kişi	%
Köy	14	3,9
Kasaba	15	4,2
İlçe	50	14,1
İl	259	73,0
Büyük Şehir	17	4,8
TOPLAM	355	100,00

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin %73 gibi önemli bir bölümü yaşamlarını ilde geçirmişlerdir. Zira araştırma Afyonkarahisar il merkezinde yapıldığı için bu sonuç normaldir. Bununla birlikte yaşamlarının büyük çoğunluğunu il dışı başka yerlerde geçirmiş olan öğrencilerin oranı %30'a yakın görünmektedir. Bu da bize farklı sosyal ortamlarda yaşamış öğrencilerin görüşlerini elde etme ve yorumlama fırsatı verecektir.

Tablo 5: Araştırmacıların din eğitimlerini aldıkları kaynaklar.

Din Eğitimi Alınan Yer ¹	Evet	
	n	%
Aileden	286	80,6
Kur'an Kurslarında	165	46,5
Orta öğretimde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde	155	43,7
Kendi kendime	80	22,5
Dini bilgim yok	10	2,8
Diğer	13	3,7

Araştırmaya katılan öğrencilerden bu soruda birden fazla cevap işaretleme imkânı verilmiştir. Buna göre oluşan tablo incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu din eğitimin aldıkları kaynak olarak ailelerini ifade etmişlerdir. Buna göre ailenin din eğitimi ve öğretimindeki yeri ve önemine bir kez daha vurgu yapmak gerekir (Bu konuda daha geniş bilgi için, Altaş, 2004 ve akmak, 2013 b). Ayrıca DKAB dersi program geliştirme sürecinde veli beklentilerinin saptanması ve dikkate alınmasının gereğini de ortaya koymaktadır (akmak, 2013a). Araştırmaya katılan öğrencilerin din eğitimini aldıkları yer olarak ifade ettikleri ikinci kaynak Kur'an Kursları olmuştur. Buna göre Kur'an kurslarında verilen din eğitiminin de bireylerin din eğitimi anlamında kazanım elde etmelerine dönük olarak önemle gözlemlenmesi ihtiyacı ortadadır. (Bu konuda bkz. Önder, 2009 ve Korkmaz, 2011). Araştırmaya katılan öğrenciler din eğitimini aldıkları üçüncü kaynak olarak ortaöğretim DKAB dersini ifade etmişlerdir. Buna göre bireylerin tüm yaşamları boyunca şekillendirecekleri dini tutum ve algılarında ortaöğretimdeki DKAB derslerinin önemi ortadadır. Bu konuda son dönemde yapılmış bazı çalışmalarda (Altaş, 2014 ve akmak, 2018 gibi) liselerde din eğitimi ve sorunları ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık % 20'lik bir bölümü din eğitimini aldıkları kaynağı, kendi kendine olarak ifade etmişlerdir. Buna göre bireylerin kendi kendine diye ifade ettikleri kaynakların da neler olduğu üzerinde düşünölmelidir. Araştırma bu kadar geniş bir yelpazede din eğitimi kaynaklarına dayalı olarak din eğitimi ve öğretimi almakta olan öğrencilerin DKAB dersi müfredatına yönelik değerlendirmelerini içermesi açısından önemlidir.

Tablo 6: Araştırmacıların dini yayınları takip etme durumu

Din ile ilgili aşağıdaki yayınlardan hangisini okursunuz ²	Evet	
	n	%
Dini Kitap	132	37,2
Hiçbiri	132	37,2
İlmihal Kitapları	85	23,9
Diğer	32	9,0

Dini dergi	21	5,9
Gazete	19	5,4

Tablo incelendiğinde öğrencilerin din ile ilgili hangi yayınları takip ediyorsunuz şeklindeki soruya verdikleri yanıtların üç cevap üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Buna göre öğrenciler Dini kitapları ve ilmihal kitaplarını takip ettiklerini belirtmişlerdir. Burada önemli olan öğrencilerin dini kitap olarak neyi kastettikleridir. Şayet bu yaklaşım mevcut dünyamızdaki hikâye anlatan, ayakları sağlam yere basmayan, yalan yanlış bilgilerden ibaret dini içerikli kitaplar ise bu durum pek iç açıcı değildir. Bu durumun da ayrıca bir araştırma konusu olabileceğini belirtmek gerekmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %37'lik önemli bir bölümü de hiçbir dini yayını takip etmediklerini ifade etmişlerdir.

Bulgular Ve Yorum

Araştırmaya katılan öğrencilere lise 1, 2, 3 ve 4. Sınıf üniteleri ve ünite açıklamaları verilmiş, kendilerinden bu konulara katılım düzeylerini ifade eden tercihlerini belirtmeleri istenmiştir. Katılım düzeylerinin belirlenmesinde; 1.Programda olmasına gerek yok. 2.Programda olmasa iyi olur. 3. Programda olması ya da olmaması önemli değil. 4. Programda olmalı. 5. Programda kesinlikle olmalı şıklarını işaretlemeleri istenmiştir. Tabloda 1, 2, 3, 4, 5 şeklinde ifade edilen semboller bu katılım ifadelerini temsil etmektedir.

6.1.Lise Birinci Sınıf

Tablo 8: Öğrencilerin Lise Birinci Sınıf Konularına Katılım Düzeyleri Büyükten Küçüğe Sıralama

Ünite adı ve Numarası	Konular	Ortalama	1	2	3	4	5
			%	%	%	%	%
4.KURAN VE ANA KONULARI	1.İslâm Dininin Temel Kaynağı: Kur'an-ı Kerim	4,30	2,8	1,7	11,3	31,0	53,2
3.HZ.MUHAMMED'İN HAYATI	7.Veda Hutbesi'nde Evrensel Mesajlar	4,27	3,1	2,3	12,7	28,7	53,2
6.LAİKLİK VE DİN	5.Atatürk'ün Laiklik Anlayışı	4,22	5,6	2,8	13,2	20,6	57,7
6.LAİKLİK VE DİN	4.Laiklik Din ve Vicdan Özgürlüğünün Güvencesidir	4,21	5,4	2,8	12,4	24,5	54,9
3.HZ. MUHAMMED'İN HAYATI	5.Hz. Muhammed'in Toplumsal Barışa Yönelik Etkinlikleri	4,18	3,7	3,1	13,0	31,8	48,5
3.HZ. MUHAMMED'İN HAYATI	6.Hz. Muhammed'in İslâm'ı Yayma Çabaları	4,18	3,4	2,3	15,2	31,3	47,9
2.TEMİZLİK VE İBADET	2.Niçin İbadet Edilir?	4,17	3,1	2,5	14,1	34,9	45,4

3.HZ. MUHAMMED' İN HAYATI	3.Hz. Muhammed'e Vahyin Gelişi	4,17	3,7	2,3	14,4	32,4	47,3
3.HZ. MUHAMMED' İN HAYATI	4.Hz. Muhammed'in Hicreti	4,17	3,9	1,7	14,9	32,7	46,8
4.KURAN VE ANA KONULARI	4.Kur'an-ı Kerim'in Belli Başlı Konuları	4,15	2,0	3,4	14,6	37,2	42,8
6.LAİKLİK VE DİN	3.Laik Devlet	4,13	5,9	3,9	13,8	23,7	52,7
3.HZ. MUHAMMED' İN HAYATI	2.Hz. Muhammed'in Doğumu, Çocukluğu ve Gençliği	4,10	3,9	3,1	14,1	36,9	42,0
6.LAİKLİK VE DİN	2.Laikliği Doğuran Nedenler	4,10	5,9	4,5	14,1	24,8	50,7
3.HZ. MUHAMMED' İN HAYATI	1.Hz. Muhammed'in Doğduğu Ortam	4,08	4,8	2,5	14,9	35,2	42,5
1.İNSAN VE DİN	3.Dinin İnsan Hayatındaki Yeri ve önemi	4,07	2,0	3,1	15,8	43,9	35,2
2.TEMİZLİK VE İBADET	1.İbadet'in Anlamı ve Kapsamı	4,07	2,8	4,2	17,2	38,6	37,2
3.HZ. MUHAMMED' İN HAYATI	8.Hz. Muhammed'in Vefatı	4,07	3,9	3,4	16,6	33,5	42,5
1.İNSAN VE DİN	4.İnanmanın Çeşitli Biçimleri	4,04	3,1	4,2	15,5	40,0	37,2
2.TEMİZLİK VE İBADET	3.İbadet-Temizlik İlişkisi	4,03	2,8	4,2	17,2	38,6	37,2
6.LAİKLİK VE DİN	1.Din Bireyi Esas Alır.	4,00	6,2	3,7	16,9	30,4	42,8
4.KURAN VE ANA KONULARI	3.Kur'an'la İlgili Bazı Kavramlar	3,99	2,5	3,4	19,7	40,8	33,5
1.İNSAN VE DİN	1.İnsanın Evrendeki Konumu	3,97	4,2	2,8	18,6	40,6	33,8
4.KURAN VE ANA KONULARI	2.Kur'an-ı Kerim'in Tarihi	3,96	3,4	3,4	21,7	36,9	34,6
4.KURAN VE ANA KONULARI	5.Kültürümüzde Kuran'ın Yeri ve Önemi	3,96	4,8	2,3	24,2	29,6	39,2

1.İNSAN VE DİN	2.İnsanın Doğası ve Din	3,90	3,1	3,7	22,8	41,1	29,3
7.TÜRKLER VE MÜSLÜMANLIK	1.Türklerin Müslüman Oluşu	3,83	5,1	6,5	22,0	33,2	33,2
7.TÜRKLER VE MÜSLÜMANLIK	3.Türklerin İslam Medeniyetine Katkıları	3,80	6,2	5,4	23,9	31,0	33,5
7.TÜRKLER VE MÜSLÜMANLIK	2.Türklerde İslâm Anlayışının Oluşmasında Etkili Olan Şahsiyetler	3,68	6,5	9,0	26,5	25,9	32,1
5.DEĞERLER VE AİLE	4.Toplumu Birleştiren Temel Değerler	3,66	6,8	6,2	28,7	30,4	27,9
5.DEĞERLER VE AİLE	2.Değerlerin Oluşumuna Dinin Etkisi	3,61	6,2	7,9	28,7	33,2	23,9
5.DEĞERLER VE AİLE	3.Kişilik Gelişiminde Değerlerin Etkisi	3,59	7,6	7,0	29,3	31,0	25,1
5.DEĞERLER VE AİLE	1.Değer Nedir ve Nasıl Oluşur?	3,57	7,6	7,0	31,0	29,6	24,8

Tablo incelendiğinde öğrencilerin Lise birinci sınıf konuları içerisinde en yüksek katılım, Kur'an ve Ana Konuları ünitesindeki İslâm Dininin Temel Kaynağı: Kur'an-ı Kerim konusu olmuştur. Bu durum öğrencilerin İslâm'ın temel kaynağı olarak Kur'an'a ve Kur'an'ın anlaşılması açısından O'nun ana konularının öğrenilmesine yönelik yüksek tutumlar sergilemeleri önem arz etmektedir. Bu noktada din eğitimcisine düşen görev öğrencilerin DKAB dersinde daha fazla Kuran merkezli yaklaşıma önem vermesidir. Bu bağlamda Ortaöğretim DKAB dersi program kılavuz kitapçığında şu ifadeler yer verilmektedir: "Program geliştirme sürecinde gerek İslam gerekse diğer dinler hakkında bilimsel ve araştırmaya dayalı bilgi ön planda tutulmuş, batıl ve hurafeye dayalı yanlış bilgilerden uzak durulmuştur. İslam'la ilgili bilgilerde; **Kur'an merkezli**, birleştirici ve mezhepler üstü bir yaklaşım benimsenerek İslam kaynaklı bütün dinsel oluşumları kuşatacak kök değerler öne çıkarılmış; inanç, ibadet ve ahlak alanlarıyla ilgili bu değerlerin, Kur'an'la ve Hz. Peygamberin çabalarıyla oluşturulmuş ve bütün Müslümanları birleştiren ortak paydalar olmasına özen gösterilmiştir" (MEB, 2010: 10).

Tablo incelendiğinde Lise birinci sınıf konularından öğrencilerin en yüksek katılım gösterdikleri ikinci konu, Hz. Muhammed'in Hayatı ünitesindeki Veda Hutbesinde Evrensel Mesajlar konusudur. Bu konuya öğrencilerin yüksek katılım göstermeleri hem Kuran ve ana konuları konusundan sonra dinin temel kaynaklarından olan Peygamber sünnetine verilen önemi göstermesi, hem de bu ünite de veda hutbesindeki evrensel mesajlar konusuna ait yüksek katılım sünnetin evrensel mesajlar içeren geniş anlamına dikkat çekmesi açısından önemlidir. Orta öğretim DKAB dersi program kılavuz kitapçığında şu ifadeler yer verilmektedir: "**Evrensel boyutta** insanlar, toplumlar ve milletlerarası ilişkilerde, dinin önemli bir etken olduğu, bu ilişkilerin olumlu yönde gelişebilmesi için bireylerin bilimsel yöntemle verilecek din öğretimine ihtiyaç duydukları hedeflenmektedir" (MEB, 2010: 11).

Tablo incelendiğinde Laiklik ve Din Ünitesine ait konulardan Atatürk'ün Laiklik Anlayışı ve Laiklik Din ve Vicdan Hürriyetinin Güvencesidir konuları katılım oranı yüksek olan üçüncü ve dördüncü konu olmuştur. Bu konuya öğrencilerin yüksek katılım gösterme sebebi, hem laiklik üzerine yapılan bitmeyen tartışmalar, hem de genç bireylerin bu konuyu gerçekten öğrenmek istemeleri olabilir. Zira laikliğin din ve vicdan hürriyetini güvence altına alması, bireylerin gençlik döneminde dini gelişimsel özellikleri ile doğru orantılı olarak yaşayabilecekleri

dini bunalım dönemleri düşünüldüğünde daha anlamlı olmaktadır. Ayrıca Ortaöğretim DKAB dersi program kılavuz kitapçığı, program yapılırken göz önünde bulundurulmuş amaçları ifade ederken şöyle der: “Demokrasi bilincini bütün bireylerde geliştirmek ve yerleştirmek” (MEB, 2010: 12).

Öğrencilerin en az katılım gösterdikleri konu Değerler ve Aile ünitesindeki Değer nedir? Nasıl oluşur? konusudur. Bu durum genç bireylere değerleri kazandırma amacımızla önemli bir çelişki arz etmektedir. Bu durumun sebepleri üzerine farklı çalışmalar yapılabilir. Bunun sebebinin ne olabileceği üzerine düşündüğümüzde; değerlerin daha erken sınıflarda, daha etkili yöntem ve teknikler kullanmak suretiyle kazandırılmış olmamız gerektiğini söyleyebiliriz. Ayrıca, değerle gibi tutum ve davranışa dönük bir konuyu sadece teorik yöntemler kullanarak kazandırma merakımız, gerçek yaşamdan örnekler kullanmak suretiyle örnek olay yöntemi, problem çözme yöntemi gibi yaparak yaşayarak kazanımlara ulaşma çabasından uzak öğretmen tutumları da bu konunun düşük katılımı karşımıza çıkmasına neden olmuş olabilir. Bu sorunun giderilmesi için din eğitimcisi neler yapması gerektiği üzerine düşünülmelidir.

Tablo 9: Öğrencilerin Lise Birinci Sınıf Konularına Katılımları Ünitelere Göre Sıralama

Ünite Adı ve Numarası	Ortalama
3.Hz. Muhammed’ in Hayatı	4,153
6.Laiklik Ve Din	4,132
2.Temizlik Ve İbadet	4,090
4.Kuran Ve Ana Konuları	4,072
1.İnsan ve Din	3,995
7.Türkler Ve Müslümanlık	3,770
5.Değerler Ve Aile	3,608
ORTALAMA	4,007

Öğrencilerin lise birinci sınıf ünitelerine katılım puanları ortalaması 4,007 olarak belirlenmiştir. Bu da öğrencilerin lise birinci sınıf konularına katılımlarının “oldukça” (3,40-4.19 aralığı) düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Benzer bir çalışmada Altaş (2004), Lise birinci sınıf öğrencilerinin ilgilendikleri konuları ortalama ve toplam puana göre sıralarken şu konu dizinlerini saymaktadır: Hz. Muhammed’in Hayatı ve Öğretileri, Diğer dinler ve özellikleri, İslam, İslam’ın Şartları, İbadet konuları, Din kurumu, Ahlak, İslam ahlakı, Allah düşüncesi, Allah’a iman. Lise birinci sınıf konularından Hz. Muhammed’in hayatı ünitesine yüksek katılım ortalamaları Altaş’ın bulguları ile örtüşmektedir. Ayrıca, diğer dinler ve özelliklerine dönük Altaş’ın çalışmasındaki öğrenci eğilimi, bizim çalışmamızın açık uçlu sorular kısmında öğrenci taleplerinde açıkça ifade edilmiştir. Zira bu konuda kılavuz kitapçığımız: “öğrencilerin inanç ve kültür dünyalarına genişlik kazandırmak ve başka dinden olanlara karşı daha hoşgörülü ve anlayışlı davranışlarda bulunmalarını sağlamak amacıyla diğer dinler hakkında genel bilgilerin verilmesi” (MEB, 2010) demektedir. Altaş’ın çalışmasında Lise birinci sınıf öğrencilerinin ilgilendiği konular içerisinde en düşük ortalama aile, anne ve baba hakkı konularında çıkmıştır. Bu da yine bizim çalışmamızda Değerler ve Aile ünitesinde en düşük ortalamanın belirlenmesi ile örtüşmektedir. Değerler ve aile ünitesinin katılımının düşük çıkma nedeni üzerinde araştırmalar yapılabilir. Bunun nedenleri üzerine düşünüldüğünde, bu dönem bireylerinin ergenlik dönemini yoğun bir şekilde yaşamaları ve bu dönemde ebeveyn ile yaşadıkları çatışmalar akla gelmektedir.

Lise birinci sınıf ünite başlıkları ile ilgili sıralamaya öğrenme alanları açısından bakıldığında Hz.. Muhammed öğrenme alanı ilk sırada, Din ve Laiklik öğrenme alanı ikinci sırada, İbadet öğrenme alanı üçüncü sırada, Vahiy ve Akıl öğrenme alanı dördüncü sırada, inanç öğrenme alanı beşinci sırada, Din, Kültür ve Medeniyet

öğrenme alanı altıncı sırada, Ahlak ve Değerler öğrenme alanı yedinci sırada olarak tespit edilmiştir. (Öğrenme alanları için bkz. MEB, 2010)

6.2.Lise İkinci Sınıf

Tablo 11: Öğrencilerin Lise İkinci Sınıf Konularına Katılım Düzeyleri Büyükten Küçüğe Sıralama

Ünite Numarası ve Adı	Konular	Ort.	1	2	3	4	5
			%	%	%	%	%
1.ALLAH İNANCI	Allah'ın Varlığının ve irliğinin Delilleri	4,30	3,7	1,1	11,8	28,2	55,2
1.ALLAH İNANCI	4.Temel İnanç Esasları	4,26	3,7	1,4	14,4	26,2	54,4
1.ALLAH İNANCI	2.Allah Her Şeyi Yaratan, Yaşatan ve Gözetendir.	4,25	3,1	2,0	14,6	27,6	52,7
7.İSLÂM VE BİLİM	2.İslâm'da Bilginin Kaynakları	4,25	3,7	2,0	16,1	27,3	51,0
7.İSLÂM VE BİLİM	4.İslâm Bilimsel Yöntemlerle Araştırılmalı ve Öğrenilmelidir	4,25	2,8	2,5	13,8	28,7	52,1
1.ALLAH İNANCI	3.İnsanın Allah'la İletişimi	4,23	4,5	1,4	14,9	25,4	53,8
4.KUR'AN VE YORUMU	Kur'an'ın Temel maçları	4,23	4,2	1,7	13,0	28,7	52,4
7.İSLÂM VE BİLİM	1.Din-Bilim İlişkisi	4,22	3,4	2,8	14,9	26,5	52,4
2.İSLÂM'DA İBADETLER	3.Namaz	4,21	2,8	2,8	14,4	30,1	49,9
5.HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE DİN	6.Kul Hakkı Yemek Büyük Günahdır.	4,20	4,2	2,8	14,4	25,6	53,0
7.İSLÂM VE BİLİM	3.İslâm Akı Kullanmayı ve Bilimi Teşvik Eder	4,20	3,1	2,3	14,4	27,6	52,7
6.ATATÜRK VE DİN	3.Atatürk'ün İslâmiyet ve Hz. Peygamberle İlgili Sözleri	4,18	6,2	3,4	14,1	19,2	57,2
3.KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED	3.Hz. Muhammed Kur'an-ı Kerim'i Açıklayıcıdır.	4,17	3,9	2,3	14,6	31,3	47,9
6.ATATÜRK VE DİN	2.Atatürk Dinin Yozlaştırılmasına Karşıdır.	4,17	5,9	3,7	14,4	20,0	56,1
3.KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED	2.Hz. Muhammed bir Peygamberdir.	4,16	3,1	2,5	15,2	33,2	45,9

3.KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED	4.Hz. Muhammed Uyarıcıdır	4,16	3,7	3,4	13,2	32,4	47,3
2.İSLÂM'DA İBADETLER	8.Salih Amel	4,15	2,5	4,5	14,9	31,0	47,0
3.KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED	5.Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir	4,15	4,5	2,5	13,8	31,8	47,3
4.KUR'AN VE YORUMU	3.Kur'an Anlaşılacak İçin İndirilmiştir.	4,15	4,2	2,8	16,1	27,9	49,0
2.İSLÂM'DA İBADETLER	2. Başlıca İbadetler	4,14	2,8	3,7	15,8	32,4	45,4
2.İSLÂM'DA İBADETLER	5.Zekat	4,14	3,4	3,4	15,5	31,0	46,8
2.İSLÂM'DA İBADETLER	4.Oruç	4,13	3,7	3,1	16,1	31,0	46,2
2.İSLÂM'DA İBADETLER	6.Hac	4,13	3,4	3,1	15,8	32,4	45,4
2.İSLÂM'DA İBADETLER	7.Kurban	4,10	3,7	4,8	14,9	31,3	45,4
3.KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED	1.Hz. Muhammed Bir İnsandır	4,10	4,2	3,1	16,1	31,3	45,4
4.KUR'AN VE YORUMU	4.Kuran'ı Anlamada ve Yorumlamada Temel İlkeler	4,10	3,4	3,4	18,9	28,2	46,2
6.ATATÜRK VE DİN	1.Atatürk'e Göre Din Vazgeçilmez Bir Kurumdur	4,08	8,2	2,5	15,5	20,6	53,2
7.İSLÂM VE BİLİM	6.Müslümanların Bilim ve Medeniyete Katkıları	4,08	3,7	3,7	18,3	29,3	45,1
2.İSLÂM'DA İBADETLER	1.İnanç-İbadet İlişkisi	4,05	3,9	3,7	16,6	35,5	40,3
5.HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE DİN	1.Bazı Haklar, Özgürlükler ve Din	4,05	4,2	4,2	17,2	31,3	43,1
5.HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE DİN	3.Hak ve Özgürlüklerin Kullanımı	4,05	4,8	3,9	17,7	29,0	44,5
5.HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE DİN	1.Hak ve Özgürlük Kavramları	4,03	5,1	4,5	17,2	28,5	44,8

5.HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE DİN	5.Hukukun Üstünlüğü	4,01	4,8	4,5	21,1	24,2	45,4
4.KUR'AN VE YORUMU	Kur'an-ı Kerim'i kumak	3,99	4,8	3,7	20,6	30,1	40,8
5.HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE DİN	4.Hak ve Özgürlüklerin Kullanımını Engelleyen Alışkanlıklar	3,97	4,8	5,1	20,0	28,5	41,7
7.İSLÂM VE BİLİM	5.İslâm Medeniyetinde Eğitim Kurumları	3,93	3,9	5,4	24,8	25,9	40,0

Tablo incelendiğinde Lise ikinci sınıf konularından öğrencilerin en yüksek katılım gösterdikleri konunun Allah inancı ünitesindeki Allah'ın Varlığı ve Birliği konusudur. Öğrencilerin Allah'ın varlığı ve birliğinin temellendirilmesi konusunu tüm konular içerisinde gereklilik ve önem açısından en üst sırada konumlandıklarını öğrencilerin inanç esaslarının temellendirilmesine verdikleri önemi göstermesi açısından önemlidir. Bu noktada din eğitimcisine düşen görev bu temellendirmeyi yaparken nasıl bir tavır takınması gerektiğidir. Bunu yaparken din eğitimcisi öncelikle dinin öz kaynağından veriler kullanılmalı, öğrencileri bizzat Kuran merkezli bir kaynaktan kullanmalıdır. Bununla birlikte bilimin verilerinden istifade etmeli, bilimsel kanıtları Kuran ile ilişkilendirerek açıklamalar yapmalıdır. Daha da önemli olan insan üretimi olan bilimsel verileri küçük gören ya da bilimin ortaya koyduğu hakikatleri değersizleştiren yaklaşımlardan uzak durmalıdır. DKAB dersi program kılavuz kitapçığında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı genel amaçları ifade edilirken “İslam'ın iman, ibadet ve ahlak esaslarını tanıtır. Dinin, Allah-insan ilişkilerini düzenleyen bir olgu olduğu benimsenir” (MEB, 2010: 12) demektedir.

Tablo incelendiğinde Lise ikinci sınıf konularından öğrencilerin en yüksek katılım gösterdikleri ikinci konu, Allah inancı ünitesindeki Temel İnanç Esasları konusudur. Üçüncü konu ise yine Allah Her Şeyi Yaratan, Yaşatan ve Gözetendir konusudur.

Tablo incelendiğinde Lise ikinci sınıf konularından öğrencilerin yüksek katılım gösterdikleri konulardan bir diğeri İslam ve Bilim ünitesindeki İslâm'da Bilginin Kaynakları ve İslâm Bilimsel Yöntemlerle Araştırılmalı ve Öğrenilmelidir konularındadır. Bu da öğrencilerin İslam dininin bilim ile ilişkilendirerek anlatılması gerektiğini göstermesi açısından önemlidir.

Lise ikinci sınıf konularından öğrencilerin en düşük katılım gösterdikleri konu; Haklar, Özgürlükler ve Din ünitesindeki İslam ve Bilim Ünitesindeki, İslam'da eğitim kurumları konusu olmuştur. Genel olarak katılımın yüksek olduğu bu konunun öğrenciler tarafından düşük bir ortalama ile karşılık bulmasının nedenleri araştırılmalıdır. Öğrenciler İslam ve bilim ünitesine yüksek bir katılım gösterirken, ünite alt başlığı olarak İslam medeniyetinde eğitim kurumları konusuna muhtemelen sergilenen ezberci yaklaşım nedeniyle düşük katılım göstermişlerdir.

Öğrencilerin düşük katılım gösterdiği bir diğer konu da Haklar, Özgürlükler ve Din ünitesindeki hak ve özgürlüklerin kullanımını engelleyen alışkanlıklar konusudur. Öğrencilerin bu konuya neden düşük katılım gösterdikleri düşünüldüğünde; hak ve özgürlüklerin kullanımını engelleyen sebeplerin daha derinden irdelenmesi ihtiyacı gösterilebilir.

Tablo 12: Öğrencilerin Lise İkinci Sınıf Konularına Katılımları Ünitelere Göre Sıralama

Ünite Numarası ve Adı	Ortalama
1 1.ALLAH İNANCI	4,260
7 7.İSLÂM VE BİLİM	4,155
3 3.KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED	4,148

6	5.ATATÜRK VE DİN	4,143
2	2.İSLÂM'DA İBADETLER	4,131
4	4.KUR'AN VE YORUMU	4,118
5	6.HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE DİN	4,052
ORTALAMA		4,139

Öğrencilerin lise ikinci sınıf ünitelerine katılım puanları ortalaması 4,139 olarak belirlenmiştir. Bu da öğrencilerin lise ikinci sınıf konularına katılımlarının “oldukça” (3,40-4,19 aralığı) düzeyinde olduğunu göstermektedir. Hatta bu ortalama 4,20’ye yakınlığı düşünüldüğünde neredeyse “tam” seviyesine yaklaşmış olarak da ifade edilebilir.

Altaş’ın araştırmasında (2004) lise ikinci sınıf öğrencilerinin ilgilendikleri konular sıralaması şöyledir: Allah düşüncesi, Allah’a iman, İslam’ın şartları, İbadet konuları, Ahiret, ölümden sonraki hayat, Ahlak, İslam’da iman ve iman edilecek hususlar. Bu da bizim çalışmamızda lise ikinci sınıf konuları içerisinde en yüksek katılımın Allah İnancı ünitesindeki Allah’ın Varlığının ve Birliğinin Delilleri ile Temel İnanç Esasları konularına olması ile örtüşmektedir.

Lise ikinci sınıf üniteleri ile lise birinci sınıf üniteleri arasında bir karşılaştırma yapıldığında; lise birinci sınıfta ilk sırada yer alan Hz. Muhammed’in hayatı ünitesi (4,153), lise ikinci sınıfta benzer bir katılım puanı ile (4,143) üçüncü sırada yer almıştır. Lise birinci sınıf ünite sıralamasında (4,090) üçüncü sırada yer alan Temizlik ve ibadet konusu, lise ikinci sınıfta beşinci sırada yer almasına rağmen katılım puanı ortalaması (4,131) lise birinci sınıftan daha yüksektir. Lise birinci sınıf ünite sıralamasında dördüncü sırada olan Kur’an ve Ana Konuları ünitesi, lise ikinci sınıfta Kur’an ve Yorumu adıyla altıncı sırada yer almıştır. Bununla birlikte ünitenin ortalama puanlarına bakıldığında lise birinci sınıfta 4,072 iken, lise ikinci sınıfta 4,118 olarak tespit edilmiştir.

Lise ikinci sınıf ünite başlıkları ile ilgili sıralamaya öğrenme alanları açısından bakıldığında inanç öğrenme alanı ilk sırada, din, kültür ve medeniyet ikinci sırada, Hz. Muhammed üçüncü sırada, din ve laiklik dördüncü sırada, ibadet beşinci sırada, vahiy ve akıl altıncı sırada, ahlak ve değerler öğrenme alanı yedinci sırada yer almaktadır (Öğrenme alanları için bkz. MEB, 2010). Ahlak ve değerler öğrenme alanının hem lise birinci sınıflar hem de lise ikinci sınıflarda en az katılım puanına sahip olması dikkat çeken bir durumdur. Ahlak ve değerler gibi soyut ve uygulamaya dönük bir konuda sadece teorik bilgiler şeklinde bir yaklaşım sergilenmesi belki de bu sorunun nedenlerinden bir tanesi olabilir. Bu konuda din eğitimcisine önemli görevler düşmektedir. Bu sorun ayrıca araştırılmalı ve analiz edilmelidir.

6.3.Lise Üçüncü Sınıf

Tablo 14: Öğrencilerin Lise Üçüncü Sınıf Konularına Katılım Düzeyleri Büyükten Küçüğe Sıralama

Ünite Numarası ve Adı	Konular	Ort.	1	2	3	4	5
			%	%	%	%	%
3.HZ. MUHAMMED’İN ÖRNEKLİĞİ	2.Hz. Muhammed Bizim İçin Bir Örnektir.	4,03	5,1	3,9	17,5	29,6	43,9
7.İSLÂM VE ESTETİK	4.Hz. Muhammed ve Güzellik	3,99	4,5	5,4	18,0	31,3	40,8
3.HZ. MUHAMMED’İN ÖRNEKLİĞİ	1.Kur’an’da Örnek İnsan ve Özellikleri	3,98	5,4	4,5	18,3	30,7	41,1

4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	1.İslâm Düşüncesinde Yorum Farklılıklarının Sebepleri	3,96	6,5	7,9	22,3	29,6	33,8
7.İSLÂM VE ESTETİK	3.Kur'an ve Güzellik	3,95	4,8	5,1	20,3	29,9	40,0
7.İSLÂM VE ESTETİK	1.Evrendeki Ölçü ve Ahenk	3,93	5,6	5,4	18,9	30,7	39,4
2.İSLÂM'DA İBADETLERDE İLKELER VE İBADETLERİN FAYDALARI	1.İbadetlerle İlgili Temel İlkeler	3,90	5,9	4,8	20,3	31,5	37,5
3.HZ. MUHAMMED'İN ÖRNEKLİĞİ	3.Kültürümüzde Hz. Muhammed Sevgisi	3,90	5,4	5,4	22,3	28,2	38,9
5.AİLE VE DİN	1.Aile Toplumun Temelidir.	3,88	4,8	6,8	22,8	27,0	38,6
5.AİLE VE DİN	3.Kur'an'dan ve Hz. Peygamber'den Aile ile İlgili Öğütler	3,88	6,8	5,9	18,6	29,9	38,9
1.İNSAN VE KADERİ	1.Kader ve Kaza Kavramları	3,85	6,5	6,2	20,0	30,4	36,9
7.İSLÂM VE ESTETİK	2.İnsan ve Estetik	3,85	5,6	6,8	23,1	29,6	34,9
2.İSLÂM'DA İBADETLERDE İLKELER VE İBADETLERİN FAYDALARI	2.İbadetlerin Bireysel ve Toplumsal Faydaları	3,84	5,1	6,5	22,3	31,8	34,4
1.İNSAN VE KADERİ	2.İnsanın Kaderle İlgili Bazı Kavramları	3,81	5,6	7,0	21,1	33,0	33,2
1.İNSAN VE KADERİ	3.Kaderle İlişkilendirilen Bazı Kavramlar	3,81	5,4	6,2	23,9	31,3	33,2
3.HZ. MUHAMMED'İN ÖRNEKLİĞİ	4.Kültürümüzde Ehl-i Beyt Sevgisi	3,79	7,3	4,5	25,4	27,3	35,5
7.İSLÂM VE ESTETİK	6.İslâm Medeniyetinde Estetik	3,78	6,2	7,6	23,4	27,6	35,2
6.ATATÜRK VE CUMHURİYET DÖNEMİ DİN HİZMETLERİ	3.Hutbelerin Türkçe Okunması	3,77	9,6	5,4	23,1	22,0	40,0
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	4.İslâm Düşüncesindeki Yorumları Birleştiren Unsurlar	3,76	8,5	7,0	23,7	28,2	32,7
7.İSLÂM VE ESTETİK	5.Yaşamda Güzellik	3,74	5,9	6,8	27,0	27,9	32,4

4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	3.İslâm Düşüncesinde Amelî-Fikhî Yorumlar	3,70	9,0	6,8	25,6	26,5	32,1
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	2.İslâm Düşüncesinde Siyasî-İtikadî Yorumlar	3,66	5,9	4,2	18,3	31,3	40,3
5.AİLE VE DİN	2.Dinler Evliliğe Önem Verir.	3,61	7,6	11,5	22,5	29,0	29,3
6.ATATÜRK VE CUMHURİYET DÖNEMİ DİN HİZMETLERİ	1.Diyaret İşleri Başkanlığı	3,52	12,4	8,5	26,5	20,6	32,1
6.ATATÜRK VE CUMHURİYET DÖNEMİ DİN HİZMETLERİ	2.Dinî Yayınlar	3,52	12,4	7,6	27,6	20,6	31,8

Tablo incelendiğinde Lise üçüncü sınıf konularından öğrencilerin en yüksek katılım gösterdikleri konunun Hz. Muhammed'in Örnekligi ünitesindeki Hz. Muhammed Bizim İçin Bir Örnektir konusudur. Bu noktada öğrenciler insan yaşamında İslam dininin doğru anlaşılması ve yaşanmasında Peygamberin örnekliliğinin önemini vurgulamaktadırlar. Din eğitimcisine düşen görev ise peygamberin nasıl örnek alınması gerektiğini ortaya koyacak doğru yaklaşımı belirlemektir. Bu bağlamda din eğitimcisi özellikle Hz. Peygamberi yaşayan bir Kuran olması, Kuran ahlaki ile ahlaklanması gibi yönlerden örnek almayı vurgulamalı, O'nun davranışlarının yerel ve evrensel boyutunu doğru anlamayı sağlayacak bir yaklaşımı sergileyebilmelidir.

Tablo incelendiğinde Lise üçüncü sınıf konularından öğrencilerin en yüksek katılım gösterdikleri ikinci konu İslam ve Estetik ünitesindeki Hz Muhammed ve Güzellik konusudur. Sonrasında Hz. Muhammed'in Örnekligi ünitesindeki Kuran'da Örnek İnsan ve Özellikleri konusu gelmektedir.

Altaş'ın araştırmasında (2004, s.137), lise üçüncü sınıf öğrencilerinin ilgilendikleri konular sıralaması şöyledir: Evren, dünya ve yaratılışları, Allah düşüncesi, Allah'a iman, Ahiret, Ölümünden sonraki hayat, Hz. Muhammed'in hayatı ve öğretileri.

Tablo 15: Öğrencilerin Lise Üçüncü Sınıf Konularına Katılımları Ünitelere Göre Sıralama

Ünite Numarası ve Adı	Ortalama
3.HZ. MUHAMMED'İN ÖRNEKLİĞİ	3,925
7.İSLÂM VE ESTETİK	3,873
2.İSLÂM'DA İBADETLERDE İLKELER VE İBADETLERİN FAYDALARI	3,870
1.İNSAN VE KADERİ	3,823
5.AİLE VE DİN	3,790
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR	3,770

6. ATATÜRK VE CUMHURİYET DÖNEMİ DİN HİZMETLERİ

3,603

ORTALAMA**3,807**

Öğrencilerin lise üçüncü sınıf ünitelerine katılım puanları ortalaması 3,807 olarak belirlenmiştir. Bu da öğrencilerin lise üçüncü sınıf konularına katılımlarının “oldukça” (3,40-4.19 aralığı) düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Lise üçüncü sınıf ünitelerine katılım ortalama puanları lise ikinci sınıf ve lise birinci sınıf ile karşılaştırıldığında en düşük ortalamanın lise üçüncü sınıf üniteleri katılım puanında olduğu görülmektedir. Lise üçüncü sınıf ünite ve açılımları, lise bir ve ikinci sınıf ünite ve açılımlarına göre daha az ilgi çekmektedir. Bunun sebeplerinden birisi ilk iki yılın üzerine sarmal programda konuların fazlaca tekrarı olabilir. Bunun sebepleri üzerinde daha derinlemesine bir araştırma yapılabilir. Lise birinci sınıfta ilk sırada yer alan Hz. Muhammed’in hayatı ünitesi (4,153), lise ikinci sınıfta benzer bir katılım puanı ile (4,143) üçüncü sırada yer almıştı, lise üçüncü sınıfta da ilk sırada Hz. Muhammed’in Örnekliği ünitesi yer almaktadır. Bununla birlikte ünite katılım ortalama puanı 4’ün altına inerek, 3,925 olarak tespit edilmiştir. Lise üçüncü sınıf üniteleri içerisinde katılım puan ortalaması ikinci sırada olan ünite, lise ikinci sınıfta da olduğu gibi din, kültür ve medeniyet öğrenme alanına ait olan 7. ünite, yani İslam ve Estetik ünitesi olmuştur. Lise birinci sınıf ünite sıralamasında (4,090) üçüncü sırada yer alan Temizlik ve ibadet konusu, lise ikinci sınıfta beşinci sırada yer almasına rağmen katılım puanı ortalaması 4,131 idi, lise üçüncü sınıfta ise 3,870 puan ortalaması ile üçüncü sırada yer almaktadır. Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi Din Hizmetleri ünitesi 3,603 puan ortalaması ile son sırada yer almaktadır.

Lise üçüncü sınıf ünite başlıkları ile ilgili sıralamaya öğrenme alanları açısından bakıldığında Hz. Muhammed öğrenme alanı ilk sırada, din, kültür ve medeniyet ikinci sırada, ibadet öğrenme alanı üçüncü sırada, inanç dördüncü sırada, ahlak ve değerler beşinci sırada, vahiy ve akıl altıncı sırada, din ve laiklik öğrenme alanı yedinci sırada yer almaktadır. Ahlak ve değerler öğrenme alanı hem lise birinci sınıflar hem de lise ikinci sınıflarda en az katılım puanına sahip iken, lise üçüncü sınıfta beşinci sırada yer almıştır.

6.4.Lise Dördüncü Sınıf

Tablo 17: Öğrencilerin Lise Dördüncü Sınıf Konularına Katılım Düzeyleri Büyükten Küçüğe Sıralama

Ünite Numarası ve Adı	Konular	Ort.	1	2	3	4	5
			%	%	%	%	%
1.DÜNYA HAYATI VE AHİRET	3.Ölüm Bir Hayat Gerçeğidir.	4,23	5,1	3,4	14,1	31,3	46,2
5.İSLAM VE BARIŞ	5. Zorunlu Olmadıkça Savaş Bir İnsanlık Suçudur	4,19	2,5	3,9	15,8	27,6	50,1
1.DÜNYA HAYATI VE AHİRET	5. Kıyamet	4,16	5,4	2,8	13,2	27,9	50,7
1.DÜNYA HAYATI VE AHİRET	1.Hayat Amaçsız Değildir.	4,15	5,6	3,4	17,5	30,7	42,8
2.TÖVBE VE BAĞIŞLAMA	2. Tövbe Hatadan Dönme ve İyiye Yönelme Erdemidir	4,15	3,4	3,1	15,8	30,4	47,3

2.TÖVBE VE BAĞIŞLAMA	3 Allah Bağışlayıcıdır, Bağışlayanı Sever.	4,13	4,5	3,1	15,5	29,0	47,9
1.DÜNYA HAYATI VE AHİRET	6. Yeni Bir Hayat: Ahiret	4,12	5,6	3,1	13,5	29,3	48,5
2.TÖVBE VE BAĞIŞLAMA	İnsan Hata apabilen Bir arlıktır	4,12	3,7	3,4	17,2	29,3	46,5
6.ATATÜRK VE DİN ÖĞRETİMİ	1. Atatürk'ün Dinin Anlaşılmasına Verdiği Önem	4,12	5,6	3,7	16,1	22,3	52,4
5.İSLAM VE BARIŞ	4. Hz. Muhammed Bir Barış Elçisidir	4,11	3,9	2,8	16,6	31,3	45,4
1.DÜNYA HAYATI VE AHİRET	2.Ahirete İmanın Dünya Hayatını Anlamlandırmaya Katkısı	4,10	4,8	3,1	13,2	29,6	49,3
6.ATATÜRK VE DİN ÖĞRETİMİ	2. Atatürk'ün Okulda Din Öğretimine Verdiği Önem	4,10	5,4	4,2	18,6	18,9	53,0
5.İSLAM VE BARIŞ	1. Barış İçinde Yaşamak Bir İhtiyaçtır	4,09	3,4	3,4	19,2	29,0	45,1
5.İSLAM VE BARIŞ	2. İslam Barışa ve Birlikte Yaşamaya Önem Verir	4,08	3,7	3,4	19,4	28,2	45,4
6.ATATÜRK VE DİN ÖĞRETİMİ	Atatürk'ün Din ilginlerine verdiği Değer	4,08	5,6	3,7	19,4	19,2	52,1
5.İSLAM VE BARIŞ	3. Bir İnsanın Yaşamasını Sağlamak, Bütün İnsanlara Hayat Vermek Gibidir	4,07	3,9	2,5	19,7	30,1	43,7
2.TÖVBE VE BAĞIŞLAMA	4. Bağışlama Bireysel ve Toplumsal Hoşgörünün Temelidir	4,05	3,4	3,4	20,8	30,1	42,3
2.TÖVBE VE BAĞIŞLAMA	5. İyilikler Kötülükleri Giderir	4,04	3,9	3,4	20,0	29,9	42,8
1.DÜNYA HAYATI VE AHİRET	4.Ahirete Uğurlama	4,02	3,4	2,0	14,1	29,0	51,5
3.HZ.MUHAMMED'İ ANLAMA	4. Hz. Muhammed'i Nasıl Anlamalıyız?	4,02	5,6	3,9	18,3	27,3	44,8

7.YAŞAYAN DİNLER VE BENZER ÖZELLİKLERİ	2. Dinlerin Benzer Özellikleri	4,00	5,1	4,2	18,6	29,9	42,3
7.YAŞAYAN DİNLER VE BENZER ÖZELLİKLERİ	1. Yaşayan Dinler	3,97	4,8	6,2	19,4	26,8	42,8
3.HZ.MHAMMED'İ ANLAMA	Hadis ve Sünnet	3,96	5,9	5,1	17,5	30,1	41,4
3.HZ.MUHAMMED'İ ANLAMA	2.Hz.Muhammed'in Davranışlarının Yerel ve Evrensel Boyutu	3,95	5,4	4,5	18,6	32,4	39,2
3.HZ.MUHAMMED'İ ANLAMA	3. Dinin Anlaşılmasında Sünnetin Önemi	3,95	5,6	3,7	20,6	30,7	39,4
7.YAŞAYAN DİNLER VE BENZER ÖZELLİKLERİ	3. Dinlerde Çevre Bilinci	3,94	5,6	3,9	20,3	31,5	38,6
7.YAŞAYAN DİNLER VE BENZER ÖZELLİKLERİ	4. Küreselleşen Dünyada Dinlerarası İlişkiler	3,92	6,8	4,2	20,0	28,7	40,3
3.HZ.MUHAMMED'İ ANLAMA	Başlıca Hadis Kaynakları	3,79	7,6	5,9	22,5	27,6	36,3
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFÎ YORUMLAR	6. Birlikte Yaşama ve Hoşgörü Kültürü	3,79	7,3	7,6	21,1	26,2	37,7
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFÎ YORUMLAR	2.Tasavvufi Düşüncede Allah-Varlık İlişkisi	3,72	8,5	6,8	23,4	27,6	33,8
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFÎ YORUMLAR	3. Tasavvufi Düşüncenin Ahlaki Boyutu	3,64	9,0	7,6	25,1	27,3	31,0
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFÎ YORUMLAR	1. Tasavvufi Düşüncenin Oluşumu	3,57	8,5	8,2	31,0	22,3	30,1
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFÎ YORUMLAR	4. Kültürümüzde Etkin Olan Tasavvufî Yorumlar	3,50	10,7	9,0	27,6	24,5	28,2
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFÎ YORUMLAR	Alevilik-Bektaşilik Düşüncesi	3,39	13,2	10,1	26,2	24,8	25,6
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFÎ YORUMLAR	5. Nusayrilik	3,28	15,8	13,0	24,8	20,8	25,6

Tablo incelendiğinde Lise dördüncü sınıf konularından öğrencilerin en yüksek katılım gösterdikleri konu Dünya Hayatı ve Ahiret ünitesindeki Ölüm Bir Hayat Gerçeğidir konusudur. Bu yüksek katılım ile öğrenciler inanç öğrenme alanına ait Ahiret inancı konusunun önemini vurgulamışlardır. Bu arada genç bireylerin ölümün bir hayat gerçeği olduğunu ifade eden konuya yüksek bir katılım göstermeleri dikkat çekicidir.

Tablo incelendiğinde öğrencilerin yüksek katılım gösterdikleri ikinci konu İslam ve Barış ünitesindeki Zorunlu Olmadıkça Savaş Bir İnsanlık Suçudur konusudur. Öğrencilerin İslam dininin barış anlamına gelmesiyle ilişkilendirdiğimizde insanlığın gözlerinin önüne savaş gibi bir konunun insanlık suçu olarak ifade edildiği bu konuya yüksek katılım göstererek özellikle İslam dünyasında yaşanmakta olan savaş ve ölümlere tepki göstermişlerdir.

Tablo incelendiğinde lise dördüncü sınıf konuları içerisinde katılım puanı en düşük konular İslam Düşüncesindeki Tasavvufi Yorumlar ünitesine ait konulardır. Bunlar en düşükten başlayarak sırasıyla; Nusayrılık, Alevilik-Bektaşılık Düşüncesi, Kültürümüzde Etkin Olan Tasavvufi Yorumlar, Tasavvufi Düşüncenin Oluşumu, Tasavvufi Düşüncenin Ahlaki Boyutu, Tasavvufi Düşüncede Allah-Varlık İlişkisi ünite açıklamalarıdır. Bu noktada dikkat çeken konu; ünite açıklamalarının kendi içerisindeki sıralamasına bakıldığında detay, ayrıntı olarak ifade edilebilecek başlıklar en düşük puanı alırken, konular düşünsel boyutta genelleştikçe katılım puanlarının yükselmesidir. Her ne kadar toplumsal olarak farklı düşünce ve yorumlar tartışma konusu olsa da, eğitim-öğretim ortamında farklı düşünce ve yorumlar dikkate alınmalıdır dense de öğrenci lise üçüncü sınıf konuları arasında en az ilgisini çeken konu olarak bu konuyu ifade etmiştir. Bu konu da daha detay araştırılmalı ve üzerine düşünülmelidir.

Tablo 18: Öğrencilerin Lise Dördüncü Sınıf Konularına Katılımları Ünitelere Göre Sıralama

Ünite Numarası ve Adı	Ortalama
1.DÜNYA HAYATI VE AHİRET	4,130
5.İSLAM VE BARIŞ	4,108
6.ATATÜRK VE DİN ÖĞRETİMİ	4,100
2.TÖVBE VE BAĞIŞLAMA	4,098
7.YAŞAYAN DİNLER VE BENZER ÖZELLİKLERİ	3,958
3.HZ.MUHAMMED'İ ANLAMA	3,934
4.İSLÂM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFÎ YORUMLAR	3,556
ORTALAMA	3,957

Öğrencilerin lise dördüncü sınıf ünitelerine katılım puanları ortalaması 3,957 olarak belirlenmiştir. Bu da öğrencilerin lise üçüncü sınıf konularına katılımlarının “oldukça” (3,40-4.19 aralığı) düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Lise dördüncü sınıf ünite katılım puanları incelendiğinde inanç öğrenme alanına ait Dünya hayatı ve ahiret ünitesinin katılım ortalaması en yüksek olarak tespit edilmiştir. Buna göre özellikle ahiret hayatı, öbür dünya, ölüm ve ötesi gibi konular bu dönem bireyinin özellikle ilgisini çekmektedir. Burada din eğitimcisine düşen görev, bu hassas konuları Kuran merkezli, sahil bilgi merkezli ele alabilmesidir. Ayrıca bir diğer önemli konu, bireylerin hem dünya hayatı hem de ahiret hayatını birlikte önemsemeleri gerçekliğine vurgu yapılabilmesidir. Lise birinci ve lise üçüncü sınıflarda ilk sırada yer alan Hz. Muhammed öğrenme alanına ait üniteler yerine lise dördüncü sınıf ünite katılım puanı sıralamasında Hz. Muhammed'i Anlama ünitesi altıncı sırada yer almıştır.

Lise dördüncü sınıf ünite başlıkları ile ilgili sıralamaya öğrenme alanları açısından bakıldığında inanç öğrenme alanı ilk sırada, ahlak ve değerler öğrenme alanı ikinci sırada, din ve laiklik üçüncü sırada, ibadet dördüncü sırada, din, kültür ve medeniyet beşinci sırada, Hz. Muhammed öğrenme alanı altıncı sırada, vahiy ve

akıl öğrenme alanı yedinci sırada yer almaktadır. Ahlak ve değerler öğrenme alanı hem lise birinci sınıflar hem de lise ikinci sınıflarda en az katılım puanına sahip iken, lise üçüncü sınıfta beşinci sırada, lise dördüncü sınıfta ise ikinci sırada yer almıştır.

Araştırmamızda ayrıca öğrencilere **Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin amaçları sizce nasıl olmalıdır?, Programdan hangi konular çıkartılmalıdır? önem sırasına göre belirtiniz, Programa hangi konular eklenmelidir? önem sırasına göre belirtiniz**, şeklinde açık uçlu sorular sorulmuştur. Bu sorular verilen cevaplar incelendiğinde aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır:

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin amaçları sizce nasıl olmalıdır? şeklinde sorduğumuz soruya verilen cevaplar incelendiğinde aşağıdaki cevap başlıklarının ortaya çıktığı görülmüştür:

- 1.Öğrencilerimizin bireylerin ve toplumların ahlaki kazanımlarını arttırmayı amaçlayan bir din öğretimi olmalıdır.
- 2.Öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve meraklarına yönelik, bilgiyi kalıcı bir şekilde öğretmeyi amaçlayan bir din öğretimi olmalıdır.
- 3.Konular daha kapsamlı olarak ele alınmalıdır
- 4.Kuran sureleri mealleri ile birlikte işlenmeli, Kuran'ı okuma, anlama üzerine yoğunlaşan bir din öğretimi olmalıdır.
- 5.İnsanları doğru yola yönlendirme, insanları olumsuzluklardan korumayı amaçlayan bir din öğretimi olmalıdır.
- 6.İnanma ve inancı yaşama özgürlüğü vurgusu daha güçlü bir din öğretimi olmalıdır.
- 7.İnanmayı ve ibadet etmeyi öğretme, bireylerin ibadet etmelerini sağlama merkezli bir din öğretimi olmalıdır.
- 8.Temel dini bilgilerin kazandırılmasının önemli olduğu bir din öğretimi olmalıdır.
- 9.Bariş, dostluk, kardeşlik duyguları kazandırmaya yönelik bir din öğretimi olmalıdır.
- 10.Öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına uygun, öğrencileri zorlamadan dini ve ahlaki konuları öğretmeyi amaçlayan bir din öğretimi olmalıdır.
- 11.Peygamber hayatını daha ayrıntılı anlatan bir din öğretimi olmalıdır.
- 12.İslam dini ve diğer dinleri karşılaştırmalı olarak öğreten bir din öğretimi olmalıdır.
- 13.Milli ve manevi değerleri bireylere kazandırmayı amaçlayan bir din öğretimi olmalıdır.
- 14.Bireyleri düşünmeye yönlendiren, bilinçli inanırlar yetiştirmeyi amaçlayan bir din öğretimi olmalı, bireylerin özgüvenlerini arttırmayı amaçlamalıdır.
15. Sadece bilgi depolayan değil, insanlara kazandırmak istediği temel dini ve ahlaki değerleri yaparak, yaşayarak kazandırmayı, kişilik ve karakter eğitimini amaçlayan bir din öğretimi olmalıdır.

Programdan hangi konular çıkartılmalıdır? önem sırasına göre belirtiniz, sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; öğrencilerin büyük çoğunluğu programdaki konuların pek çoğunun gerekli olduğuna dair bir yaklaşım gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte bazı öğrenciler;

- 1.Mezhepler konusu,
- 2.Diğer dinler konusu,
- 3.İnanmanın çeşitli biçimleri
- 4.Diyabet İşleri başkanlığı gibi konuların programda olmasına gerek olmadığına dair cevaplar vermişlerdir.

Programda hangi konular eklenmelidir? önem sırasına göre belirtiniz şeklindeki soruya verilen cevaplar aşağıdaki gibi gruplandırılabilir:

- 1.İnsani ve ahlaki sorumluluk konusunda bilinç kazandıracak konular
- 2.Kuran sureleri ve anlamları,
- 3.Kıyamet ve ahiret ile ilgili konular,

- 4.Kutsal Kitaplar ile ilgili konular,
- 5.Peygamberler tarihi ile ilgili konular,
- 6.Kuran'ı Kerim ile ilgili daha ayrıntılı bilgi veren konular,
- 7.Mezhepler tarihi ile ilgili konular,
- 8.Diğer dinler ile ilgili konular,
- 9.Hz.Muhammed peygamberin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı konular,
- 10.Peygamber kıssaları ile ilgili konular
- 11-Akrabalık ve akraba ilişkilerine dair konular
- 12-Tasavvuf ile ilgili konular
- 13-İslam'ın kadına verdiği öneme dair konular
- 14-İslam'da bilginin önemi, İslam-bilim ilişkisine dair konular
- 15-Temizlik ve çevre bilincine dair konular
- 16-Vatan sevgisi, birlik ve beraberlik temalı konular

17-Din-laiklik ilişkisi; Atatürk ve din ilişkisine dair konular programda daha fazla yer almalı şeklinde görüş belirtilmiştir.

Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdiği cevaplardan seçilen bazı ifadeler aynısıyla aşağıdaki gibidir:

“İnsan dinsiz yaşayamaz, savrulur gider. Hem program hem de o programı bize aktaracak olan insanlar özenle seçilmeli.”

“Dini kurallara uyararak sistematik bir şekilde yaşamayı öğretmek ya da neden diye sorduğumuzda Allah'tan gelmiş diyerek kabul ettirmeye çalışmak yerine, dini akla yatacak bir şekilde izah ederek yaşatmak amaçlanmalıdır.”

“Öğrencilerin aklındaki dinle ilgili neden inandıkları ile ilgili sorulara cevap vermek. Dini gerçekleri ile öğretmek.”

Öğrencileri sorgulamak ve kendilerince en doğruyu bulmaya yönlendirmek.”

“Dini önce anlamak, sonra bunu sorgulamak, düşündürmeyi sağlamak.”

“İnsanları aklını kullanarak doğruyu öğretmek.”

“Gerçekten doğru İslam anlatılmalı...”

“İnsanları sorgulamaya yönlendirmeli.”

“Yanlış din algısının yıkmaya yönelik olmalıdır.”

“İslamiyeti özüne döndüren, doğru ile yanlış ayırt ettiren...”

“Sorularımızı ezberden değil de gerçekten düşünerek cevaplandırmalı.”

“Dersler sınav için değil, hayat için öğretilmelidir.”

“Bazı insanlar dine ait olmayan geleneklerini, düşüncelerini dine karıştırabiliyorlar. Bu da öğrencilerin dersten ve İslam'dan soğumasını sağlıyor.”

“Tüm dinleri güzelce açıklayıp, kararı bize bırakmalı ve Türkçe bir şekilde Kuran okutulmalı.”

“Bence bir insana, çocuğa, kadına, çiçeğe, doğaya çevreye ve topluma nasıl davranılması gerektiği öğretilmelidir. Toplumdaki ahlaki çöküşlerimizi düzeltmek için önce insan olmak öğretilmeli (nasıl saygılı oluruz gibi) ve bunu önce ilkokul çağındaki çocuklara öğretmeliyiz. Çünkü temelleri sağlam atılmalı.”

Sonuç ve Değerlendirme

1.Öğrencilerin DKAB dersi müfredatındaki ünitelere ve ünite açıklamalarına katılımları yüksektir. Öğrencilerin lise birinci sınıf ünitelerine katılım puan ortalamaları 4,007; lise ikinci sınıf ortalamalarına katılım puan ortalamaları 4,139; lise üçüncü sınıf ünitelerine katılım puan ortalamaları 3,807; lise dördüncü sınıf ünitelerine katılım puan ortalamaları 3,957 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç tüm sınıflar için katılım

ortalamalarının ‘‘oldukça’’ düzeyinde olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte en düşük ortalamanın söz konusu olduğu lise nc sınıf ünite ve açılımları tekrar gözden geçirilmeli ve bu durumun nedenleri üzerine dşnlmelidir.

2.Öğrencilerin özellikle lise bir ve lise  ünitelerine katılım ortalama puanları dikkate alındığında en yüksek katılım olan Hz. Muhammed ğrenme alanına ait konular dşnldğinde yetişen neslin nitelikli ve kaliteli bir dindarlık algısı sahibi olabilmesi için Hz. Peygamberi doğru örnek alabilmesi için nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiği üzerine dşnlmelidir.

3.DKAB dersi program içerikleri hazırlanırken öğrencilerin ilgi ve beklentileri dikkate alınmalıdır. Özellikle yukarıda öğrenme alanları ile ilgili verdiğimiz sıralamalar dşnldğinde öğrencilerin ilgi ve beklentilerinin yüksek olduğu konularda içerik zenginleştirilmelidir. Lise birinci sınıflarda ilk iki öğrenme alanı Hz. Muhammed ve din ve laiklik öğrenme alanları; lise ikinci sınıflarda inanç ve din, kültür ve medeniyet öğrenme alanları; lise nc sınıflarda Hz. Muhammed ve din, kültür ve medeniyet öğrenme alanları; lise dördüncü sınıflarda inanç ve ahlak ve değerler öğrenme alanlarına ait konuları öğrenciler daha çok ilgi ve beklentilerine cevap veren konular olarak ifade etmişlerdir. bu beklenti dikkate alınmalı ve bu konular daha nitelikli ele alınmalıdır.

4.Öğrencilerin özellikle din, kültür ve medeniyet öğrenme alanına ait ünitelere yüksek katılım göstermeleri din eğitimcileri açısından dikkate alınmalı, programda bu konular daha fazla ve etkin bir şekilde yer almalıdır.

5.Lise bir ve ikinci sınıf ünite katılım puan ortalamalarında son sırada, lise nc sınıfta beşinci sırada, lise dördüncü sırada ikinci sırada yer alan ahlak ve değerler gibi önemli bir öğrenme alanında tespit edilen düşük ilginin nedenleri üzerinde daha derin dşnlmelidir.

6.Öğrencilerin programda görmek istedikleri konuları belirttiğimiz yerde de değindiğimiz gibi, diğer dinler, Kutsal Kitaplar, Peygamberler tarihi gibi konular programa eklenmeli ve karşılaştırmalı olarak anlatılmalıdır.

7.Öğrenciler sadece ezbere dayalı, kuralları dayatan, teorik bilgilerin bireylere aktarılması şeklinde bir din eğitimi yerine, öğreten, yorumlatan, düşündüren bir din eğitimi istemektedirler. Din eğitimcileri bu beklentiyi dikkate almalıdır.

Kaynakça

- Altaş, N. (2004). *Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi*, Ankara: Nobel Yayınları
- Altaş, N. (2004). “Öğrenci Velilerinin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Karşı Tutum Düzeylerinin Dini Tutum Düzeyleriyle İlişkisi (Ön Araştırma)”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 45, Sayı: 1, ss. 85-105.
- Altaş, N. (2008). “İlköğretim Öğrencilerinin Din Öğretimi Sürecinde İlgi Duydukları Konular (Ankara İli Örneğinde 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Analiz)”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 49, Sayı: 2, ss. 103-120.
- Altaş, Nurullah, (2014). “Ortaöğretimde Din Eğitimi”, *Din Eğitimi*, Editör: Mustafa Köylü, Nurullah Altaş, İstanbul: Ensar Yayınları, 3. Baskı.
- Balcı A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma-Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Ankara: PegemA Yayıncılık, 3. Baskı.
- Celep, C. Bülbül, T. Tunç, B. (2000). “Aday Öğretmenlerin Atanma Odakları.” *Trabzon, VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Cilt:1, ss. 569-575.
- Çakmak, F. (2013 a), *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Veli Beklentileri*, Ankara: İlahiyat Yayınları.
- Çakmak, F. (2013 b), “Din Eğitiminde Program Geliştirme ve Aile Faktörü”, *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, ss. 81-104.
- Çakmak, Fatih, (2018). “Liselerde Din Eğitimi”, *Din Eğitimi*, Editör: Hasan Dam, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Gökçe, B. (1988). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Ankara: Savaş Yayınları.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Korkmaz, M. (2011). “Kur’an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine Yönelik Algıları”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı:12, ss. 109-142.
- MEB. (2010). *Ortaöğretim DKAB. Dersi 9-10-11-12. Sınıflar Öğretim Programı*, Ankara: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü.
- Önder, M. (2009). *Yaz Kur’an Kursları’nda Dini Öğretmek -Sorunlar ve Çözüm Önerileri* Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Uçar R. İpek C. (2006).“İlköğretim Kurumlarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin MEB. Hizmetiçi Eğitim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, Haziran, ss.34-53.